

Georges Duby (1919.-1996.)

Georges Duby bio je jedan od najpoznatijih i najznačajnijih medievista u trećoj generaciji francuskih analista (ako su Marc Bloch i Lucien Febvre prva, a Fernand Braudel najglasovitiji predstavnik druge generacije). Iako se u doba kada je njegova generacija bila na stvaralačkom vrhuncu (od sredine pedesetih do kraja sedamdesetih) ubrzano razvijalo istraživanje "povijesti mentaliteta" (pa ga se, poput Mirjane Gross u "Suvremenoj historiografiji", može smatrati i dijelom tog pravca u analističkoj školi), Duby ipak nije bio tipičan "mentalitetni" historičar. Rukovodeći se idejama i djelima ponajprije Marca Blocha, a potom i Fernanda Braudela, Duby kreće od ekonomskih i socijalnih fenomena da bi mu to bilo osnova za objašnjenje povijesti mentaliteta. Središte njegova znanstvenog interesa bila je prvenstveno razdoblje 10. do 12. stoljeća, ali je već i njegova prva značajna knjiga "L'economie rurale et la vie des campagnes dans L'Occident medieval" ("Seoska ekonomija i život sela na srednjovjekovnom Zapadu", izašla 1962. godine s podnaslovom "Francuska, Engleska, Carstvo 9. do 15. stoljeća") pokazala, s jedne strane, da se Duby neće libiti vremenski proširiti polje istraživanja kako bi cjelovito obuhvatio i opisao procese kojima se bavi, s druge strane, da će, polazeći od osnovnih fenomena seljačkog života (zaposjedanje i krčenje zemlje, rad na polju, "feudalna" ekonomija), nastojati protumačiti taj život u cjelini, pa onda, logično, i njegov "mentalitet". Cijeli Dubyjev opus je posebno usredotočen na problem kontinuiteta - s jedne strane, izvrsno je uočavao nastanak i nestanak određenih mišljenja, stavova, ideologija, spoznao koliko su ti fenomeni samosvojni i različiti, s druge strane, dokazivao da su njihove matrice pojavljivanja stalne. Tako je i u toj prvoj knjizi o seljačkoj ekonomiji posebnu pozornost posvetio fenomenima poput stalnosti u životu stočara, nepromjenjivosti u obrađivanju zemlje, ribolovu. No, govorio je i o novim elementima koji prodiru u seljački život od karolinškog vremena nadalje. Za svako se razdoblje posebno (prva knjiga bavi se 9. i 10. stoljećem, druga i treća 11-13, četvrta knjiga 14. stoljećem) analiziraju tehničke, ekonomske, političke novine, ali istovremeno jasno se kroz cijeli tekst proteže jedna "crvena linija" koja vezuje temu koja prethodi onoj koja će tek uslijediti. U knjizi o 11-13. stoljeću govori se o stvaranju feudalne vlasti i odnosu seljaka prema njoj, s posebnim obzirom na feudalnu rentu i eksploataciju seljaka. U 14. stoljeću Dubyja ponajprije zanima promjena - krize, gladi i epidemije koje dovode do pogoršavanja uvjeta seljačkog života, a boljitak dolazi tek polovinom 15. stoljeća.

Dubyjeva golema bibliografija sastoji se od petnaestak knjiga i više stotina rasprava i drugih priloga. Rođen 1919. u Parizu, karijeru počinje 1944. u Lyonu, potom je 1950-1. u Besançonu, a od 1951. u Aix-en-Provenceu. Dubyjevo najplodnije razdoblje počinje 1970, kada dolazi u Pariz i postaje profesor na College de France. U pariškoj sredini, u svakodnevnom kontaktu s drugim vodećim francuskim historičarima, Duby stvara najbolje knjige: među njima se ističe "Les trois ordres ou l'imaginaire du feodalisme" (Tri reda ili nestvarno u feudalizmu), objavljena u Parizu 1978. Duby je bio potaknut teorijom Georgesa Dumezila o trodjelnoj podjeli društva, odnosno, o tome kako se svako preindustrijsko društvo može podijeliti na one koji rade (seljaci), one koji se mole (svćenici) i one koji se bore (vitezovi). I ne samo to, u mnogim su preindustrijskim društvima postojali učeni ljudi koji su po tom modelu tumačili strukturu svoga društva. Takve su teorije imale za svrhu legitimirati iskorištavanje seljaka objašnjavajući da svaka od grupa na svoj način služi cjelini, odnosno, pridonosi društvu. Sve to vrijedi i za srednjovjekovno društvo. Upravo te stavove, koji se na evropskom Zapadu pojavljuju u 11. stoljeću, analizira G. Duby, a posebnu pozornost posvećuje odnosu mentalnog i materijalnog: naime,

tada se ljudima ekonomska zbilja činila nevažnom, a istinskom su stvarnošću smatrali činjenice koje mi danas ocjenjujemo kao nadnaravne i duhovne.

Neki smatraju da su ponajbolje Dubyjeve knjige one koje se bave jednim događajem, naime, kada on virtuoznom tehnikom historičara i pripovjedača u tom jednom jedinom povijesnom trenutku "uhvati" mnogobrojne i često dugotrajne procese. Takve su knjige "Nedjelja u Bouvinesu", "Proces Ivani Orleanskoj" te "Godina tisućita". U ovoj posljednjoj, Duby se bavi znamenitom bitkom u kojoj su 1214. kod Bouvinesa francuski odredi odnijeli pobjedu nad njemačko-englesko-flandrijskom koalicijom, odnosno, procesom u kojem je 1431. Ivana Orleanska osuđena na smrt i potom spaljena. No, meni osobno najdraža knjiga je o godini 1000. u kojoj se sublimiraju uistinu svi fenomenički evropskog srednjovjekovlja: kako je godina 1000. prijetila skončanjem svijeta, tako se poslije nje polako gasi hiliijastički strah i navješćuje novo doba - početak romanike, priprema križarskih ratova, intenziviranje krčenja, povećanje poljoprivredne proizvodnje, stvaranje sajмова, jačanje gradova, itd.. Napredak pokrenut godine 1000. zaustavlja se tek polovinom 14. stoljeća. A Georges Duby je bio pravi historičar na pravom mjestu da bi prikazao svu tu dramatičnost godine 1000. koju mi danas osjećamo.

Hrvatska kultura imala je prilike upoznati Dubyjeve knjige tek krajem osamdesetih, mnogo kasnije negoli djela nekih drugih francuskih analista: u Splitu je 1987. prevedena knjiga "Vitez, žena i svećenik (ženidba u feudalnoj Francuskoj)" u kojoj se razlaže oblikovanje bračne ustanove od 11. do 13. stoljeća. Crkva je u tome imala ključnu ulogu - reformistički je pokret zahvatio centralizirano ustrojenu crkvenu organizaciju "u glavi i u udovima", no upleo se i u sudbine svjetovnjaka. Nametnuo je svećenicima celibat, ali i središao bračne odnose u redovima ratničke aristokracije. Stavljajući u centar pripovijedanja samo neke primjere u tim zbivanjima, Duby je u jednom briljantnom "case study" i opet plastično dočarao srednjovjekovnu realnost. Konačno, ubrzo po splitskom izdanju u Novom je Sadu objavljena knjiga "Vrijeme katedrala", na sreću dovoljno vremena prije rata da bi došla i do hrvatskog čitaoca. Baveći se umjetničkim stvaranjem od kraja 10. do početka 15. stoljeća, Duby je pokazao da proučavanje i poznavanje osoba graditelja i naručitelja i duha vremena koji izbija iz tih odnosa tih osoba, nije ništa manje važno i zanimljivo od tehničko-statičkih ili stilskih pitanja.

Dopuštam sebi jednu osobnu opasku i istovremeno usporedbu: slušao sam neka Dubyjeva predavanja 1981/2. godine na College de France u Parizu, a istovremeno sam bio "slušać" na kolegiju "Antropologija historije" kod Jacquesa Le Goffa na Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales. Ma koliko Duby i Le Goff bili prijatelji i suradnici, u pristupu nekim problemima čak i istomišljenici, u mnogo čemu su bili vrlo različiti, i to se očitovalo i na njihovim predavanjima. Već je i atmosfera bila drugačija: tradicionalističkom Collegeu pristajala je Dubyjeva strogost i službenost, Školi za visoke studije, stvorenoj prije tridesetak godina, i njezinim postdiplomandima, odlično je odgovarala Le Goffova neformalnost koja se iskazivala u mnogobrojnim improvizacijama i asocijacijama, lucidnim primjedbama, slobodnom ponašanju, često začinjenom rječnikom s pariških ulica. S druge strane, Duby, čija je mnogobrojna publika uglavnom bila starije dobi, za vrijeme predavanja gotovo da i nije dizao pogled s papira koji je držao pred sobom. Činilo se kao da čita tekst svog neobjavljenog članka ili nove knjige. Ali, svako njegovo predavanje imalo je jasnu unutarnju koheziju: uvod, analizu i zaključak, a tako nešto nije se moglo "trgati" iz članka. Svako predavanje zapravo je bio članak u malom. Duby je u tim analizama uspostavljao željeznu logiku i sistematičnost u okviru historičarskog zanata, ali je istovremeno bio i zanimljiv pripovjedač. Dakle, i predavanja su mu bila na tragu vlastite maksime da se historičar, uza sve kvalitete, mora odlikovati i kvalitetnim stilom historiografskog pisanja.

Duby je bio i veliki organizator i urednik. Knjige koje su objavljene pod njegovim "rukovodstvom" (sous la direction) i opet su obilježile francusku historijsku znanost i kulturu, ali svakako i svjetsku. Krična će osoba primijetiti da je Dubyju kao uredniku posao bio relativno lagan: njegovi su suradnici u pravilu vrhunski stručnjaci, znalci historijskog zanata, u prethodnim su generacijama istraživači već ostavili i više nego solidne temelje da bi pisanje ovakvih sinteza bilo moguće, ali je Dubyjeva uloga ipak u svemu bila nezaobilazna, dapače, ključna. Prvu sintezu koju valja spomenuti u nizu iz Dubyjeve tvornice jest "Histoire de la France" (prvo izdanje 1970. ponovljeno je više puta u jednom ili više tomova, sa ili bez ilustracija i drugih priloga), danas nedvojbeno najreprezentativnija povijest Francuske. Ujedno to je i ogledan tekst za pisanje svake nacionalne povijesti. Suradivalo je 33 stručnjaka, tekst je ispisan na oko 3000 kartica, a uravnotežen odnos između političke povijesti i izlaganja o drugim društvenim oblastima činjenica je koja se uočava gotovo na prvi pogled (kultura, znanost, itd. nisu neki "prirepak" koji opterećuje osnovni tekst, kako to često zna biti u drugim izdanjima, već su logično integrirani u cjelokupni tekst).

Čini mi se da je u predgovoru "Povijesti Francuske" Duby bolje nego što bi to itko drugi mogao, sazeo svoje historiografske poglede: "ova je knjiga uistinu nova zbog toga što mi se činilo neophodnim da se u njoj govori i o dva aspekta koja su odnedavna postali predmetom historijskog istraživanja. Kako su se u Francuskoj razvijala istraživanja na polju, da je tako nazovemo, arheologije svakodnevnog života i pristupalo proučavanju antropologije prošlosti, tako i mi u ovoj knjizi nastojimo definirati mentalitet i ponašanje suvremenika Klodviga, Luja IX. Svetog, Richelieua, Robespierrea i Jaurèsa. Želimo dočarati, koliko nam prostor omogućava, i povijest događaja i povijest gospodarskih i društvenih struktura, povijest načina života, povijest rada, želimo stvoriti povijest utemeljenu u prirodnoj okolini, povijest vjerovanja, vjerskih običaja, povijest mišljenja, povijest umjetničkog i književnog stvaranja, povijest obrazovanja, morala, mišljenja i povijest znanstvenog napretka. Konačno, ova knjiga teži da svojim čitateljima ponudi cjelovitu povijest civilizacije u zemljama koje danas čine Francusku..."

Pod Dubyjevim su "rukovodstvom" objavljene i fascinantne sinteze "Povijest francuskog sela" i "Povijest francuskog grada" (ili - "Povijest ruralne i urbane Francuske"). Mislim da pogotovo ova druga edicija, objavljena u četiri opsežna toma, predstavlja prototip kako treba pisati i čemu bismo trebali težiti. Konceptijski čvrsto postavljena, iako obrađuje razdoblje duže od 2000 godina, stilski ujednačena, iako su autori redom ugledni stručnjaci koji su već izgradili vlastitu metodologiju i stil, priča o "urbanoj Francuskoj" zapravo je priča o Francuskoj samoj. Jer - treba li uopće to naglašavati? - grad je motor napretka svakog društva. Svaki napredak u antici i od godine 1000. začet je u gradu, i s napretkom grada, napreduje i čitavo društvo: upravo idealna tema za Dubyja i njegove suradnike da u praksi pokažu kako funkcioniraju njihovi metodološki koncepti.

I kada umre historičar, ostaju njegove knjige. Njihova se vrijednost ocjenjuje u dugom procesu historiografskog stvaranja. No, nema nikakve dvojbe da će se Dubyjevi tekstovi čitati još dugo vremena, i u Francuskoj i u svijetu, i to ne samo kao historiografski relevantni, nego i kao reprezentativno štivo historiografije druge polovine 20. stoljeća.

Od sedamdesetih godina hrvatska je historiografija sve intenzivnije pod utjecajem francuske analističke škole, pa onda i Dubyja. Možemo biti i zahvalni i ponosni da smo bili Dubyjevi mladi suvremenici i da nam je on neposredno ili posredno, putem svojih knjiga na francuskom i hrvatskom, prenio nešto svojih briljantnih znanja i pogleda.

Ivo Goldstein

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

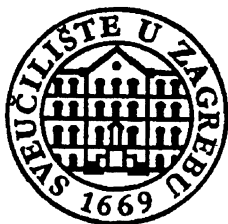
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine